

संसारं ह्यु दु ?

लेखक

भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर



प्रकाशिका

डा० केशरी बज्राचार्य

बु. सं. २५३२

ने. सं. ११०९

बि. सं. २०४६

ई. सं. १९८९

संसारं छु दु ?



प्रकाशिका
डा० केशरी बज्राचार्य

निवेदन

सज्जन वर्गपिसं थ्व खंयात, अवलोकन याना स्वे योग्यजू ।

अपाय् च्वतं महान असहयगु दुःख कष्ट पीरं विलि बिलि जाया च्वंगु संस
छाय्, छु खं सुधयाम्हसं देका तलजुई ? घात्थे हे देव देवी वा संगुम्हसिनं देव
खतघाःसा जा, सज्जन वर्गपिसं वंत भिम धकाला घाइ हे मखु । (युके जांमदुपि
अनेक घाइगु खं यात अर्थेनि ति) ।

अगवान् बुद्धं धयातया विज्यागु दु - व संसार देकुम्ह मिखा नि
कांम्ह खः । यदि मिखां खम्हसं जूसा - स्व, स्व, ख खं अपाय् च्वतं दुःख दाय
संसार देकं हे मखु । बरू अजागु दुःख दक्व फुकं मदेका छोइ - निरोध याना छोइ
युक्रियागु उदाहरण - मिखा निपां कांजुया च्वम्ह अविद्या तृष्णा अहंका
यात घागु खः । दुःखमय संसार फुकं मदेका छोम्ह, निरोध याना छोम्ह प्रजाव
यात, मिखा दुम्ह घाःगु खः ।

आःअन गुम्ह खः डा० केशरी उपासिकाया नं बुद्धोपदेशित - संसार भय दुः
मुक्तजुया वनेगुयात क्यनातया विज्यागु संक्षिप्त रूपं थ्वहे पुस्तके खं दुगुजुया, सज्ज
बुन्द पाठकपिसं स्वयालि अरक्षयमेव थ्वीका काई तथा बहुजन यात हितोपकार ज्
घंगु मनं तुना थ्व पुस्तक छापेयाका धर्म दान यागु जुया च्वन । डा० केशरी भौति
शरीरे जुया च्वंगु व्याधि रोगयातनं शांतनार्थं दयातया उपचार चिकित्सा याना च्व
दहेदु । आध्यात्मिक यागु दुःख कष्ट पीडा नं मदेमा घंगु मनं भिन्तुना च्व सफू प्रद
यागु खः । खःजा थ्व पुस्तक चिकि घंगुखः/ अथेनं कृपाया अलसि अचासे आद्योपा
निको प्यको स्वया विज्याना - स्वया दिल घाःसा दाताया मनशुवा पुरेचुई ।

छेख्ख

निगू संस्करणया छत्वाचा खं

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया आजीवन धर्मानुशासक “अरिय धम्म रक्खित नेपाल बुद्ध शासन वंशालंकार सिरि” प्रज्ञानन्द महास्थविर पाखें लिखित “संसारे छु दु” ? नामगु सफूया निगू संस्करण नं प्रथम संस्करणया प्रकाशिका डा. केशरी बज्राचार्य पाखें हे याय्गु खं न्ह्यथने दया लय्ता ।

संसारय् छु दु ? थुकीया लिसलय् सकसिनं धाइ-संसारय् यक्व प्राणीपि ब वस्तुत दु हानं संसारय् स्वय्गु व चाहिलेगु थाय् यक्व दु, तर थुकीया लिसः छु खः ? न्ह्यसः हे तया दिसँ, सफू बांलाक व्वचाय्क व्वनादिसँ, मथुलसा छलफल घाना दिसँ, अले धया दिसँ संसारय् छु दु ।

न्ह्यसलय् न्ह्यसः तया व्वना दियागु सारगु खं अथवा ज्ञानया रस कयादिसँ गुकि च्वमि पूज्य भन्ते व प्रकाशिका डा. केशरी सहित परिवारपनि कुतः सार्थक जुइ ।

अन्तस सफू चवया विज्याकम्ह पूज्य संघमहानायक
प्रज्ञानन्द महास्थविर तथा प्रकाशिका सपरिवारपिनि
सुस्वास्थ्य जुइमा हानं सद्धर्म चिरस्थायि कार्य गुहालि याय्
फय्मा धैगु मनंतुना ।



श्री शाक्य सिंह बिहार
ल. पु. येना

-अ० जाणवती

❀ नमो तस्स विभज्ज वादिनो ❀

संसारे छु छु ?

भाजु व मयजु निम्ह जक दु ।

भिक्षु:- संसार, संसार ! धका धयाच्चन संसारे छु दु ? यदि दु धयागु जूसा भाजु व मयजु निम्ह हे जक दु । इपि निम्ह मदुसा मेपि सुनं मदु ।

उपासकया प्रश्न:- भन्ते ! छपिसं छु धया बिज्यानागु ? छपिनि म्हगसे जकं म्हना चवनलाकि छु ?

मेम्हसिनं- पासा ! भन्तेया म्हगसे म्हंगुला खेमखु बरू ध्यान प्राप्त जुल ज्वीमा । छायाःसा न्हापानं छम्ह भिक्षु गुरुया मरणासन्न कालय् छुं मदु धयालि देह त्वता-वन । व खं वया शिष्यं भगवान् बुद्धयाके न्यंबले भगवान् बुद्धं कना बिज्यात - “ छुं मदु अधिक धाःगु आकिञ्चञ्जायतन ब्रम्हालोके थ्यन धाःगु खः ” ।

हानं मेम्हसिन धाल:- पासा ! व भन्तेया अथे ध्यान प्राप्त जूगुनं खइमखु । छायाःसा छुं मदु धका

(१)

नं धाःगु मखु संसारे भाःजु व मयजु निम्ह जक दु धकाला धाहेधाःनि । आः थुगु खँ झीसं भन्तेयाके बांलाक न्यनेमाल । थुकियागु रहस्य, मतलब, कारण अवश्यनं दे ।

प्रश्नः- भन्ते । छपिसं बांलाक धया कना बिज्याहँ । संसारे भाःजु व मयजु निम्ह जक दु धाःगुयात जिमिसं बुझे मजुल, मसिल । लोक्य थुलि थुलिमछि देव मनुष्यादि अरबं खरब प्राणिपिं दय्क दय्कं छपिसं निम्ह जक दु धया बिज्याबले ला गजब हे जुल, आश्चर्य जुल । मेपिं सः स्यूपिसं छु जक मधाइ ? मेमेपिसं नं जा धाइनि । छपिसं स्वयबले गथे खः ? जिमिसं जा थ्वीके मफुत । जिमित जा मेमेपिसं कनिबलेथें धाइबलेथें थ्वोक थ्वीक कंसा जकं सीके फँ । मेमेपिसं छकूचा जक धाःसा नं, लेख च्वसा नं गजा गजागु उपमा तथा पण्डितत्व क्यना, नाना ग्रन्थयागु प्रमाण बिया हिन्दी सःपितनं, अंग्रेजी सःपितनं, संस्कृति, गोर्खालि, नेपाली सःपितनं त्वयेक त्वयेक थिक थाक्क ज्वीक रोचक ज्वीक, अनेक शब्दयागु अलंकार (बुता) भरेयाना बांलासे च्वंक, चतक्क च्वंक हिंसिचा दयेक च्वया तइ । अले धका पत्रिकाया सम्पादकपिसं नं चाहे याइ । हानं पत्रिका स्वइपिं द्वनिपिसं नं लय् लय्तातां न्हिला न्हिला स्वइ,

ववनी । आः छःपिसं जा छकूचा खँ धया बिज्यागु हे
जिमिसं मथू । जिमिगु मती वः - छःपिसं बांलाक
ववनातःगु मदुथें च्वं, उकिं अथे च्वये मसःगु धाये मसःगु
जुइ । मखुला भन्ते ?

भिक्षुया उत्तरः- उपासकं धाःगु थिक्क जू ।
काल समय स्वया अथेहे याये माःगु खः न्हापा
भगवान् बुद्धया पालेथें आः मखुत । भगवान् बुद्धंजा
सम्पूर्ण त्रिपिटक पालिभाषां कना, वयना बिज्यागु खः ।

अथिजागु पालिभाषायात गुलिसिनं संस्कृति उल्ले
याये धका धाःगुयात, भगवान् बुद्धं अनुमति बिया
बिमज्याः । बरू थःथपिनि नाःसा थःथपिनिगु भाषां
अनुवाद याना कंसानं दोष मदुगु जुयाच्चन । आः थौंकने
पालिभाषा जक सय्का नं मगात, नाना भाषा सय्के माःगु
जुल, नाना धाचाधिचा नं पिकाये सय्केमाल ।

न्हापा जि बिद्या ववनावलय् गुरुपिसं अंग्रजी व्वंके
मव्यू । यदि ववनेगु जूसा बुद्ध धर्मनि वालक सय्कि सीकि
थ्वीकि धया बिज्याइगु खः, व अथे धागु छाय्धाःसा
भगवान् बुद्धयागु धर्म दुग्येक मथुल धायेवं मैना (ज्ञंग)
थें जक जुइ । हानं देवदत्तथें बिरिसिका रूपनं थ्वीका
कायेयःगु जुयाच्चन धाःगु खः ।

(३)

आःजि च्वे कनागुया खँ छकूचा कने, बांलाक भिगु मनेतया न्यनादिसँ – संसारे भाज्जु व चयज्जु निम्ह जक दु धयागु अत्तदिट्ठि मिथ्यादिट्ठि निम्ह खः । इमित जि बांलाक फुका व्छे फुगु मखुनि । इमित फुका व्छे फत धाःसा संसार नं फुनावनी । इमित फुका व्छेगु ज्याभ अभिधर्म ग्रन्थे प्रथम न्हापालाक हे कनातःगु दुः-

तत्थ वुत्ताभिधम्मत्था चतुधापरमत्थतो ।

चित्तं चेतसिकं रूपं निव्वानमिति सब्वथा ॥

थुकियागु खँ कवे प्याहाँ वैतिनि । खजा, धातु भेदानुपस्मना ग्रन्थे नं प्याहाँ वया च्वंगु दु । हानं पटिच्चसमुप्पादे नं कनातःगु दु ।

जितःया नितिं थ्व हे जि, जिगु धयाच्वंगु अत्त-दिट्ठि (आत्मवाद) अविद्या मदेका व्छेगु बुद्धोपदेश, बुद्ध धर्म बाहेक मेमेपिसं मेमेगु सहश्रगु बाद, मत यान, धर्म कना क्यनाव साप हे तःधंगु खः धका धाःसानं जिगु चित्त लिज्यां वनिये मताल ।

जि थ्वीका तयागु बुद्धधर्म थथे खः- परमार्थ धर्म ४ प्यंगू प्रकारया दयाच्वन । व खः- चित्त, चेतसिक, रूप, निर्वाण । उकी मध्ये ३ स्वंगू लौकिक परमार्थ खः- व जूसां उत्पत्ति ठिति, भंग जुयां, फुना वनाच्वंगु

दुःख कष्ट पीरं जाया च्वंगु खः । अले व छगू लोकोत्तर निर्वाण परमार्थ खः । व उगु उत्पत्ति नं ज्वी मखु, नाश नं ज्वी मखुगु खः । अले परमार्थ धाःगु छायाधाःसा “अविपरितो धम्मो परमत्थो” धका धयातल । थथःगु स्वभाव धर्मयात परिवर्तन मज्जीगु कथं धारणा याना च्वंगु जुयाचवन ।

परिवर्तन मज्जीगु गथेकि द्वेषया स्वभाव दुर्गती (यंकीगु) पतन ज्वीगु खः । करुणाया स्वभाव सुगती (यंकीगु) वनिगु खः । अथे हे मेमेगु फुक्क परमार्थ धर्मया स्वभाव नं थथःगु स्वभाव धारणा यानाच्वंगु खः, थःगु स्वभावयात त्वःता मेगु स्वभाव धारण याइमखु । गथेकि - द्वेष धयागुलि दुर्गति (वनीगु) यंकेगु स्वभावयात त्वःता सुगती वनी मखु (यंकीमखु) । अथे हे करुणाया स्वभाव नं सुगती वनेगु (यंकेगु) स्वभावयात त्वःता दुर्गती यंकीमखु । आःथन दृष्टान्त मिखायागु स्वभाव स्वयादिसँ- मिखां खनेगु स्वभावयात त्वःता मिखां ताय्केगु स्वभावयात धारण याइमखु । न्हाय्पं नं ताय्केगु स्वभावयात त्वःता गवले हे खंकेगु स्वभावयात धारण याइमखु । अथे हे घ्राण, जिह्वा, काय मनया स्वभाव नं खः ।

अले लोकोत्तर परमार्थ निर्वाणया स्वभाव गथे-

धाःसा - छुं छगू बरतु नं थीमफय्क प्येसपुंक अलग जुया चवनेगु स्वभाव खः । धायेनुकि - चित्त, चेतसिक, रूपं नं अलग जुया चवनेगु उत्पत्ति, ठिति भंग नं अलग जुया चवनेग जाति, जरा, ब्याधि, मरण, अविद्यांधकारं अलग जुया चवनेगु असंखत धर्म खः । व उगु निर्वाण धयागु दया वैगु नं मखु, फुना वनीगु नं मखु । थ्व थुगु निर्वाण धातु परमार्थ स्वभावं थःगु स्वभावयात त्वःता- हानं छकः जन्म कावइ मखु । थुकी छगू उपमा तलधाःसा - आकाश धातुर्थे खः । आकाश धातु धयागु (लः, मि, फय्, पृथ्वी) चतुर्धातु नं थीमफय्क अलग जुया चवनेगु छुते यानाचवनेगु स्वभाव धर्म खः व उगु आकाश धातुया थःगु स्वभावयात त्वःता हानं छक चतुर्महाभूते मिलेजुया छपांय् छधी जुया चवनीमखु । अथे हे निर्वाण धातुया स्वभाव नं खः ।

अले व निर्वाण प्राप्त यायेत छु याये मालले ? शील, समाधि, प्रज्ञा दय्केमाल । प्रज्ञां तिनि सम्पूर्ण चित्त, चेतसिक, रूपयात, कुच्चा कुच्चायाना फारे फारेयाना छ्वइ । अथवा रूपयात फारेयायां मिखां वा छुं छगू यन्त्रं नं खनेमदय्क केवल धातुमात्र ज्वीक फारेयाना छ्वइ । चित्त चेतसिकयात नं प्रज्ञा ज्ञानं फारेयायां अत्तभाव (आत्मा) जि, जिगु धयाचवंगु मिथ्या अत्तदिट्टि अवि- द्यांधकार छुं हे मदय्क फारेयाना निरोध याना छ्वइ ।

अले गन खः जि, जिगु धयाच्चंगु (आत्मा) मिथ्या
 अत्तदिट्ठि मन्त, अन छ, छंगु धयागु दंसखु । जि दया हे
 जक छ दयाच्चंगु, व दयाच्चंगु, माँ दयाच्चंगु, अबु दया
 च्वंगु, दाजु, किजा ज्ञाति बन्धु, देश, नगर, राजा, रानी,
 देव मनुष्यादि संसार छगूनि दयावःगु खः । यदि
 मिथ्यादिट्ठि (अत्तदिट्ठि) धयागु जि मदुगु जुसा प्राणिपि
 सुं नं दै मखु । केवल नाम रूप मात्र दयाच्चनी ।

उकिं धयातःगुः- 'परमत्यतो एकेकस्मि धम्मे उपपरिक्खि-
 यमाने अस्मिन्ति वा अहति वाति गाहस्स बन्धुभूतो सत्तोनाम नत्थि' ।

तदर्थ-परमार्थ स्वभाव धर्मय् छगू छगू दत्तले
 माला स्वःसांतबि नं जि, जिगु सत्व प्राणि धका धायेगु
 छुं छगू नं मदु ।

अले छु दुले ? 'परमत्यतो पत्त नाम रूप मत्तमेव अत्थि' ।
 परमार्थ हिंसाबं धालधाःसा नाम व रूप निगू मात्र
 दयाच्चन ।

अले थ्व नाम, रूप गथे जुया दयावलले धाःसा-
 पटिच्चसमुप्पादे कनातःगुः दु, " अविज्जा पच्चयासङ्हरा, सङ्हरा
 पच्चया - विज्जाण, विज्जाणप च्चया - नाम रूप " दया वःगु खः ।

हानं छक न्ह्यज्याः वना स्वय्नु - नाम, रूप

दुगुलिं याना सलायतन दयावल (मिखा, न्हाय्पं, न्हाय्, म्हुतु, शरीर व मन) अले मिखा दुगुलिं याना रूपयात खनेदया वल । मिखा मदुगु जूसा (अनन्त चक्रवाले) संसारे चाहू जूसानं गनं नं रूप धैंगु दैमखु, वा खनि-मखु । अथे हे सोतादि आयातन मदुगु जूसा-शब्दादि आयातन-शब्द धयागु आदि छुं नं दैमखु संसार धैंगु हे दै मखुत । छायाधाःसा, संसार धयागुली पिने पाखें रूप छगू, शब्द छगू, गन्ध छगू, रस छगू, स्पर्श छगू थुलि हे जक दु, मेगु छुं नं मदु, अथेया कारणे संसार दय्कूगु हे अविद्यां याना खः अथवा अत्तदिट्टि दुगुलिं हे जि दत । जि दुगुलिं छ दत, व दत, माँ दत बौ दत, क्रमानुसारं संसार फुक्क दयावल । संसार धयागु- संसारंतीति संसारो कर्म चित्त, ऋतु, आहारं बने जुया उत्पत्ति जुजुं बिनाश जुया वना च्वंगु खः । उकें याना झीत अनंत असह्यःगु दुःख कष्ट भोग याना च्वने माःगु खः । थजा थजागु फुक्क दुःख निरोध याना मदय्का छ्वेया निति भगवान बुद्धं धर्मोपदेश याना थका बिज्याःगु खः ।

मेपित गथेथें जि धायेमफु । जितःया निति थ्वहे सम्पूर्ण दुःखं मुक्त ज्वी दत धायेव हे गात ।

मेमेगु सर्वज्ञ तथागतया सिनं तःधंपि महातःधंपि, असं-
 ख्य तःधंपि दु धका धासानं जितला मेल । जितजा
 थ्व हे च्वे कनातःगु सर्व दुःख मुक्तज्वीगु थुलिजक दत
 धायेवं हे गात ।

प्रश्नः— भन्ते ! छपिके जि छगू न्यने— छपिसं
 धया बिज्यात— मेपित गथेथे जि धायेमफु । जितया
 निति थ्व हे सम्पूर्ण दुःख मुक्त ज्वी दत धायेवं हे
 गात धका । अले दुःख मन्त धायेवंजा सुख ज्वीगु
 अवश्य । अले व सुख छपिसं गन च्वना भोग याये-
 गुले ? च्वनेगु थाय् छगूजा माहेमाः । तर गुलिसिनं
 जा सुखावति भूवने अमिताभ तथागत बिज्याना च्वंगु
 दु, अन हे वनेगु धका धाइ । छपि नं अन हे सुखा-
 वती बिज्यायेगुला ?

भिक्षुया उत्तर — उपासकं प्रश्न न्यंगु मिले मजुल ।
 जि धयाम्ह हे मडु धासेलि हानं जि गन वना च्वं
 वनेगु ? धम्मपदे धयातःगु दु—यस्सगति नजानन्ति देवा
 गन्धर्व्व मानुसा ... ----- । थुगु गति देव मनुष्यादि गन नं
 वनेमोल धका धयातःगु दु, उकिं उपासकं धाःगु मिले
 मजुल ।

प्रश्न — भन्ते ! छपिसं धाःगु मिले मजुलला

(६)

जि धयागु मिले मजुलला । जि नं बुद्ध जीवनी, मे मेगु किताव निगू स्वंगू स्वया तयागु दु । भगवान बुद्धं जि पञ्च भद्र वर्गीपित धर्मदेशना यावने धका बिज्यात । सारीपुत्र भन्ते नं जि मांयात उद्धार याये धका बिज्यात । मेमेपि अरहन्त भन्तेपिसं नं जि थ्वंत थथे याये जि वंत अथे याये धका बिज्यापि दु धका कनातःगु दु । छपिसं जि धयाम्ह हे मदेधुंकल धया बिज्यात । जि धयाम्ह मदुगु खःसा अरहन्त भन्तेपिसं जि थथे याये जि अथे याये धका धायेगु गनं वल ? जि मदुगु खःसा अथे वंला ? हानं लामा गुरुसिसं नं जि तरे जुयालि हानं अवतार काःवया व मांबी प्राणिपित उद्धार या बिज्याइ धाःगु न्यना तयागु दु, थ्व गथेले ?

भिक्षुया उत्तर— उपासक ! शीगु थ्व खँ मिलेजू, मजू सीका तये माःगु जा खः । आः थौंयात स्वाल लिपा श्री फुरसत दैगु बखते छलफल याये मज्यूला ?

प्रश्न— मखु भन्ते ! थ्व छगू खँयात जा धया हे बिज्याहुँ मेगु खँ लिपा जक छलफल याये ।

उत्तर— उपासकं समय बिचा मयासे थःगु जित्ति जक याना दिल । भगवान बुद्धयागु धर्म ज्ञान

अत्यन्त गम्भीर व महासूक्ष्म खः । छकोलं नं श्वीका
 काय् अपु मजू । कतपिनिगु धालखेँ जक जुइगु मखु । खजा
 न्हापा जिनं छिकपिसंथेँ धया जुइनं ।

भिद्य, गणेद्य, याथाय् वना जिमित यक्व
 यक्व धन सम्पति दयेँ धका फोनाजुइगु हानं इश्वर
 परमात्मा याके प्रार्थना याय्गु जिमित दुक्ख छुंमजुइमा धका ।
 अले मचावले आख च्वय्बले नमोबागिश्वराय धका वाक्
 इश्वरयात नमस्कार याय्गु । हानं प्रज्ञापारमितायात गुह्य
 श्वरीदेबी धका देके वनेगु । श्रृष्टिकांता लोकेश्वरं संसार
 सृष्टि यागु धका धयाजुइगु । अले मे मे पिसं धासा इश्वर
 परमात्मां संसार सृष्टियागु धका धाइगु । गुलिसिनं धासा
 नव अवतारया छम्ह बुद्ध खः धाइगु । महंमत, मुसलमां तेसं
 राम, कृष्ण, बुद्ध, धार्पि इमि अत्लानं दूत छोया हर्पि धका
 धया जुइगु । लोके अनेनेपिनि अनेनेगु तालं धया जुइगु जुया
 च्वन । ल्हासा देशेजा इश्वर, परमात्मा धका नां मका । वरु
 त्रिरत्न प्रज्ञापारमिता, हेरुक, चक्रसंवर, तारादेबी, करुणामय
 इत्यादि धायगु चलन दु । छगू खँ जित गथेथेँ गथेथेँ जुया
 च्वन इश्वर परमात्मा धागुया अर्थ जि बाँलाक सीके मफया
 च्वन । धार्थेँ इश्वर परमात्मां शीत तरे याइगु खसाला

सापहे ज्यू । मेमेपनिजा थःथःपिनि छः यात तधं
 धाड्गुहेजुल । अले छको लहासाय् साहु छम्हसें हिन्दि भाषं
 च्वयातगु बुद्धजीवनि सफु छगु जित क्येने हल, व किताव
 जिस्वया यंकाबले चतुरार्यसत्य यागु खँ थुयावल । हानं
 क्वशिस याना स्वया यंकु लिसे झन झन थुयावगु जुयाच्वन
 उकें धयातगु । पञ्जावन्तस्स अयं धम्मो आपालं पुण्यदुपिं प्रज्ञा
 दुपिसं जक याकनं थ्वीका काये फँ, ज्ञां मदुपिसं धवःचां
 क्येया सवा मथूथे खः । आः छि न्यना हे दी धासेलि छिगु
 मनयात शान्त यायेत छकूचा कने भिगु मने तथा न्यनादिसँ ।
 खजा थ्व खँ विशुद्धि प्रज्ञादर्शन सफुती उल्लेख दुगु खः ।

लोके सम्मुति सत्य प्रज्ञप्ति, परमार्थ सत्य प्रज्ञप्ति
 धका निगू (२) दयाच्वन ।

सम्मुति सत्य प्रज्ञप्ति धयागु— सकल सज्जन
 पण्डितवर्गपिं समूह जुया (सम्मत) प्रज्ञप्ति याना तःगु
 लोक ब्यावहारिकया नितिं नामकरण याना तःगु यावत् देव,
 मनुष्यादि पाहाड, पर्वत जंगल, वृक्ष, सा, दोहँ, मिसा,
 मिजं, बुढा, बुढी आदि सम्पूर्ण नामकरण याना तक्व
 फुक्कं सम्मुति सत्य प्रज्ञप्ति खः धका सीकेमाल ।

अले परमार्थ सत्य प्रज्ञप्ति धयागु— यदि अवि-
 ज्ञाणक वस्तु जूसा चतुर्धातु (ल, मि, फय्, पृथ्वी-वण्ण,

गन्ध, रस, ओजा) थ्व च्यागू मात्र खः । उक्कियात हे परमार्थ सत्य धाइ । हानं सविञ्जाणक जूसा सम्पूर्ण प्राणी मात्र फुक्क (पञ्चस्कन्ध) नाम रूप मात्र खः । आखिरे व फुक्क नं परमार्थ सत्य हे खः । वर्थे तुं सम्पूर्ण देव, मनुष्य, मिसा, मिजं, सा, दोहँ, झंग, पंछि आदि व फुक्कं आखिरे नाम, रूप परमार्थ सत्य जक खः ।

अले छगू थथे नं खः— प्रज्ञप्तिपाखें स्वल धाःसा परमार्थ लोप जुइ । परमार्थपाखें स्वल धाःसा प्रज्ञप्ति लोप जुइ ।

वर्थे तुं हानं अथ पञ्जाति, सद पञ्जाति धका निगू (२) दयाचवन ।

अथ पञ्जाति— नाना प्रकारया अर्थ कारणयात प्रज्ञप्ति हिसाबं म्हसीकेगु ।

सद पञ्जाति— शब्द, अनेनेगु यात प्रज्ञप्ति हिसाबं म्हसीकेगु । उकी मध्ये हानं मेगु न्हेगु (७) दयाचवन ।

यथा =समूह पञ्जाति— ओकाश लोके दयाचवंगु अनेनेगु भूमियात प्रज्ञप्ति हिसाबं म्हसीकेगु ।

जाति पञ्जाति— पञ्चस्कन्धद्वारा उत्पत्ति जूयि मिसा

मिजं, आदि अनेनेप प्रज्ञप्ति हिसाबं म्हसीकेगु ।

दिसा पञ्जाति- पूर्व, पश्चिम, उत्तर, दक्षिण आदि दिशायात प्रज्ञप्ति हिसाबं म्हसीकेगु ।

काल पञ्जाति- सुथय्, बहनी, तिथि, बार, चन्द्र सूर्य, नक्षत्र, तारा इत्यादियात प्रज्ञप्ति हिसाबं म्हसीकेगु ।

माम पञ्जाति- लच्छ, निला, प्यला, दच्छ, निदँ, प्यदँ, आदियात प्रज्ञप्ति हिसाबं म्हसीकेगु ।

आकाश पञ्जाति- व्हगना च्वंगु खालिगु चलम चला जुया च्वंगु तथा अजटाकास इत्यादियात प्रज्ञप्ति हिसाबं म्हसीकेगु ।

निमित्त पञ्जाति- कसीण, असुभ, उग्गह निमित्त आदियात प्रज्ञप्ति हिसाबं म्हसीकेगु ।

परमार्थ हिसाबं प्रज्ञप्तियान वयना तःगु खुगु (६) ।

विज्जमान पञ्जाति- परमार्थ हिसाबं साक्षात् विद्यमान दया च्वंगु प्रज्ञप्ति ।

अविज्जमान पञ्जाति- परमार्थ हिसाबं साक्षत् विद्यमान मदया च्वंगु प्रज्ञप्ति ।

विज्जमानेन, अविज्जमान पञ्चात्ति- परमार्थं हिंसाबं
साक्षात् विद्यमान दयाःव, साक्षात् विद्यमान मदया च्वंगु
प्रज्ञप्ति ।

अविज्जमानेन, विज्जमान पञ्चात्ति- परमार्थं हिंसाबं
साक्षात् मदयाःव, साक्षात् दया च्वंगु प्रज्ञप्ति ।

विज्जमानेन, विज्जमान पञ्चात्ति- परमार्थं हिंसाबं
साक्षात् दयाःव, साक्षात् दया च्वंगु प्रज्ञप्ति ।

अविज्जमानेन, अविज्जमान पञ्चात्ति- परमार्थं हिंसाबं
साक्षात् मदयाःव, साक्षात् मदया च्वंगु प्रज्ञप्ति ।

उक्त खुगू (६) प्रकारया परमार्थं प्रज्ञप्तियात्
बांलाक खवलयाणाः कयना तःगु थये खः-

१- रूप वेदना धयागु प्रज्ञप्ति जूसां, परमत्थ
हिंसाबं विद्यमान दयाच्च्वंगु प्रज्ञप्ति धकाः धाइ ।

२- भूमि, पर्वत, वृक्षादि धयागु = प्रज्ञप्ति
जूसां, परमत्थ हिंसाबं विद्यमान मदुगु प्रज्ञप्ति धकाः धाइ ।

३- छलाभिञ्जाण प्राप्त जूम्ह मनूधा गु = प्रज्ञप्ति
जूसां अभिञ्जाण धाःगु विद्यमान दयाच्च्वन । मनू धाःगु
विद्यमान दुगु मखु ।

४- मिसायागु शब्द धाःगु प्रज्ञप्ति जूसां =
मिसा धाःगु विद्यमान दुगु मखु । शब्द धागु विद्यमान
दयाच्चन ।

५- चक्खु विञ्जाण धाःगु प्रज्ञप्ति जूसां- चक्खु
धका नं विद्यमान दयाच्चन, विञ्जाण धका नं विद्यमान
दयाच्चन ।

६- राजपुत्र धागु सम्मुत्ति प्रज्ञप्ति जूसां =
राजा धागु नं दुगुमखु, पुत्र धागु नं दुगुमखु ।

पालिश्लोक

वची घोसानुसारेण सोत विञ्जाण वीथिया
पवत्ता नत्त रूप्प नं मनोद्वारस्स गोचरा ॥
अत्था यस्सानुसारेण विञ्जायन्ति ततोपरं ॥
सायं पञ्जात्ति विञ्जोय्या लोक सङ्केत निम्मिता ॥

तदर्थ- वचीघोसानुसारेण- भूमि, पर्वत, रूप, वेदनादि
वचीमय शब्दयात, क्रमानुसारं आरम्भण याना व
पवत्ताय- उत्पत्ति जूगु सोत विञ्जाण वीथिया- श्रोत
विञ्जाण वीथि, तदनुवत्तक मनोद्वार वीथि, शुद्ध मनोद्वार
वीथिया, पवत्तानत्त रूपन्न मनोद्वारस्स- गुगु छः उत्पत्ति
ज्वी धुंकालि नाम प्रज्ञप्तियात चिन्तना याःगुया

(प्रभावं) द्वारा उत्पत्ति जूगु मनोद्वारिक विञ्जाण क्रमया गोचरा = गोचर जुयाच्वंगु, ततो = व उगु भूमि, पर्वत, रूप, वेदनादि, नाम प्रज्ञप्तियात ग्रहण यागु मनोद्वार क्रमे, परं = लिपा यस्स = गुगु खः भूमि, पर्वत, रूप, वेदनादि, नाम प्रज्ञप्तियात अनुसारेण = क्रमानुसारं, अत्था = भूमि, पर्वत, रूप, वेदनादि, अत्थ प्रज्ञप्तियात विञ्जायति = विदित जुइ । सा अयं पञ्जाति = व उगु भूमि, पर्वत, रूप, वेदनादि, अक्षर क्रम धयागु नाम प्रज्ञप्ति यात, लोक सङ्केत निम्मिता = प्रथम कल्प उत्थान जूबलेसं निसंयापि सज्जन पण्डितजनपिसं म्हसीकेगुया सङ्केत प्रज्ञप्ति हिसावं सिद्ध जुया च्वंगु दु धकाः विञ्जोया = विदित जुया कायेमाल ।

थुगु खँयात थुथाय् तर्कनि सीकातया दिसँ बाकी मेगु स्वयादीगु इच्छाजूसा नेपाल भाषां च्वया तयागु विशुद्धि प्रज्ञा दर्पण सफुती स्वयादिल धाःसानं विदित जुइ ।

थजाःगु खँ झी निर्वाण प्रार्थी त्रिरत्न भक्तिपिसं बांलाक सीका तयेमाः । अथे सीका मतल धायेव गुलिसिनं छु धाइ गुलिसिनं गथे धाइ त्वाकःबुकः याना तइ । व इमि थःथः तःधंके मालाःजक अथे धया च्वनीगु खः । तथागत धयापिसं छगू खँ धायधुंका हानं व हे खँ

मखु धका धया बिज्याइ मखु । तथागत धयापिनि म्हुतुइ
 म्ये निपु मडु । महायान, धाःसा नं बज्रायान धाःसाः नं,
 तन्त्रयान धाःसानं, श्रावकयान धासःनं, न्ह्याषिजाःगु
 षान धाःसानं शीतमाःगु जा सर्वं सम्पूर्णं दुःखं मुक्त
 न्वीगु हे खः । व दुःखं मुक्त ज्वीत लोभ; द्वेष, मोह,
 मिथ्या, अभिमान फुका व्छयेमाःगु जुयाच्चन । उकियात
 उपाय मार्गं श्व हे छगू जक दु - शील, समाधि, प्रज्ञा
 (अनित्य, दुःख, अनात्म) श्व हे प्रज्ञा ज्ञान मार्गं
 तिनि आश्रव क्षय जुया निर्वाण थ्यनी । निर्वाणय् थ्यने
 षंकीपि अरहन्तिपि अयं मे अन्तिमा जाति नत्थिदानि पुनभवो
 धका धया बिज्याःगुथे पुनर्बार जन्म कायेमाःगु मखुत ।
 मेमेगु हजारौं लाखौं ग्रन्थ प्वीका स्वसांनं मुह्यगु,
 सारगु, सत्यगु बुद्धोपदेश प्रज्ञावन्तपिनि लागि श्व हे खः ।
 उपासक - साधु, भन्ते ! साधु ! साधु !! आः तिनि भतिचा
 श्यावल कृपया थथे हे मेगु नं छगू निगू उपमा तथा
 कना बिज्याःसा जिपिं सकलयातं आपालं उपकार जुइ,
 मिखा चाला वइ ।

भिक्षु - उपासकपि ! अभिघर्मं ग्रन्थय्, धातु
 मेवानुपस्सना सफुती कनातःगु अनुसारं छिकपित उक्त
 च्वय् कने हे धुन । धात्थे धाल धाःसा श्व संसार धयागु

मायुपम इन्द्रजालथे हानं स्वप्नाथे हे खः । हानं श्व
 संसारय् सारगु छुं छता नं मद्रु - फेनु पिण्डु पत्र रूप वेदना
 पुष्कनुपमा, मरिचि कुपमा सञ्जा संखारा कदलुपमा मायुपमञ्च विञ्जाण
 देसितादिच्च बन्धुना धका कना तथा बिज्यात । रूप धयागु-
 लःया पीजा समान खः । वेदना धयागु लःपोपोचा
 (लः बुलबुल) समान खः । सञ्जा धयागु मृगतृष्णा
 समान खः । संसार धयागु केरामा समान
 खः । विञ्जाण धयागु इन्द्रजाल (जादु) राक्षसनी
 समान खः । राक्षसतय्सं घोर ग्यानापुस्ये च्वंगु घञ्चाया
 पुस्ये च्वंगु थःगु शरीरयात दिव्य शरीरथे च्वंक
 सुन्दर रूप धारणा याना क्यनी । जादु (चटक) याइ-
 पिसं - चा, अप्पा बाक्यात नं सुवर्णं, लुं याना क्यनी
 थें तुं - मिथ्यादिट्टि (विपल्लास) विञ्जाणं नं - देव,
 मनुष्य, मिसा, मिजें युवा, युवती नाना सम्झे जुया
 साप हे बांलाःथे खना च्वनी । आखिरे व फुक्क नाम,
 रूप मात्र खः । गथे कुम्हाः दाजुपिसं चायागु भाडा
 कुडा छिनातःगुयात - धंप, ग्वंप, त्यप, भ्यगः आदि
 धका भापा नां तथा लोक व्यवहार याना च्वनी ।
 आखिरे व फुक्क चा हे जक खः । थथे धका प्रज्ञा
 ज्ञानं खंका सीका कायेफत धायेवं - एले संसारय्

छ जि (व मय जु व भा जु) धया च्वंगु (तूष्णा माता,
अहंकार पिता) फुक्कं निरोध जुयालि संसार फुक्कं
भदया वनीगु जुल ।

उपासक - साधु ! भन्ते ! साधु ! साधु ! जिमिगु
सन साप हे आनन्द जुल । थपाय् च्वतं भगवान बुद्धं
उपदेश याना तःगु सुआख्यातगु धर्मयात जिमिसं गथे
जुया छु जुया खंका काये मफया च्वंगु तच्चतं हे
पछतावे जुल ।

भिक्षु - उपासक ! भगवान बुद्धं आज्ञा जुया
विज्याःगु सद्धम्म - सवण अति दुक्कं = सद्धम धयागु सम्पूर्णं
दुःखं छुते जुया च्वंगु निर्वाण प्राप्त ज्वीगु धर्म न्येने
धयागु महादुर्लभ खः । मिलिन्द राजार्थे जाःम्ह, सारा
जम्बुद्विपे तिर्थंकर धाःपित नं मेसेपि पण्डित धका
धयाजूपित जा थर थर खाके फुम्हसिनं नं भगवान
बुद्धयागु सद्धर्म निर्वाण धयागु हे मसीका च्वनतिनि ।
लिया नागसेन भन्ते नापलाना छलफल यानातिनि
सिकाकाल ।

मिलिन्द - प्रश्नय् थथे वनातःगु दु :-
जुजुं धाल "भन्ते नागसेन ! छु निरोध जुइगु धयागु हे

निर्वाण जुइगुला ?” “खः महाराज ! निरोध जुइगु धयागु हे निर्वाण जुइगु खः ।” “भन्ते नागसेन ! गथे निरोध जुइगु धयागु निर्वाण जुइ ?” “महाराज ! सकलें अज्ञानी पृथगजनपिं आध्यात्मिक व वाहिरिक आयतन (इन्द्रिय व विषयया उपभोग्य) लय्ताया चवनी, थुकी हे आनन्द कया चवनी हानं थुकी दुना चवनी, इपिं उकियागु हे धाराय् चुइका चवनी, वरोवर जन्म जुइगु बुढा जुइगु; सिइगु, शोक जुइगु ख्वयेगु, हालिगु दुःख दौर्मनस्य व दाहा जुइगु थुजागु दुःखं मुक्त जुइ मखु । दुःखया दुःख्य लाना चवनी ।

महाराज ! परन्तु आर्यं श्रावकपिं, आध्यात्मिक व वाहिरिक आयतनय् लय्ताया चवनी मखु, थुकी आनन्द कया चवनी मखु, थुकी दुना चवनी मखु, उकी लय्मताइगुलिं हानं उकी आकर्षण मजुइगुलिं याना निरोध जुइ, तृष्णा निरोध जुइवं, उपादान निरोध जुइ, उपादान निरोध जुइवं भव निरोध जुइ, भव निरोध जुइवं जाती (जन्म) निरोध जुइ, जाति निरोध जुइवं बुढा जुइगु, सिइगु, शोक जुइगु ख्वयेगु हालिगु दुःख दौर्मनस्य व दाहा जुइगु फुक्क दुःख निरोध जुइ । थथे हे केवल दुःख स्कन्ध निरोध जुया वनी । महाराज ! थथे हे निरोध जुइगु धयागु निर्वाण जुइगु

खः ।

ध्व थुगु सदुपदेश भगवानं चतुर्परिषद्- (भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिका) पित हे कना बिज्याःगु खः । भगवान बुद्धया पालय् मेमेपि तांत्रिकादि आचार्य- पि दु धंगु छुकीसनं प्रमाण खनेमदु अथवा दुःखं मुक्त इवीगु मार्ग क्यने फुपि सुं मदु । यवि दुगु खःसा भगवान् बुद्धं भिक्षुपित कना हे बिज्याइ अगोहमस्मि बया - न्ह्याथिजाःगु धर्मदेशना याना बिज्याःसा नं न्ह्याथाय् हे धर्मदेशना याना बिज्याःसानं भिक्षुपि मथ्या- गु भिक्षुपित कने मज्यगु धर्म भगवानं कना विमज्याः । ब खं संगायन याना बिज्याःवले स्पष्ट बुझे जूगु दु । छगु समय् भगवान् वेशाली वर्षाबास च्वना बिज्यात । उगु बखतय् भगवानया थःत जुयाच्वंगु रोग शान्त याना शान्तपूर्वक च्वना बिज्याःगु खनाः आनन्द स्थविरं बिन्ति यात - भन्ते ! छल्पोल भगवान निरोगी जुया च्वंगु खना जिगु चित्त आनन्द जुल । जिमि आशा दु कि विना भिक्षुसर्घापित समाचार मबीकं तथागत परिनिर्वाण मया बिज्याइ मखु ।

(२९)

अले भगवान् बुध्दं धया बिज्यात—“आनन्द !
 आः हानं भिक्षुसंघपिसं जिके छु आशा तयाचवन ?
 आनन्द ! जि भिक्षुपित दुनेनं पिनेनं छुं मत्यंकूसे धर्म
 उपदेश याये धुन । आनन्द ! तथागतयागु धर्मय् छुं आचार्य
 मुष्टि (रहस्य) मदु (जि छुं छगू नं त्वपुया ल्यंका मतया)
 भाः हानं भिक्षुसंघपिसं जिके छु काये मानि ? हे आनन्द!
 जित जा थ्व जिगु थ्व जित धयागु छुं छुं बाकी मंत
 कुक्कं छिमित कनेहे धुन ।

भगवान् बुध्दं न्हापा छव्व नं लकुण्टक भद्दिय
 स्थविरयात धम्मपदय् थथे षका कना बिज्यागु दु ।

मातरं पितरं हन्त्वा राजानो द्वेच बत्तिये ।
 रदु सानु चरं हन्त्वा अनिचो याति ब्रम्हणो !!

तृष्णा माता, अहंकार पितादिपिन्त निर्मूस
 याःम्ह ब्राम्हणयात गबले हे दुःख जुइमखु धया बिज्यात ।

खनं खः गुपिजा संसार दयेका च्वं पि च्चय्त्तु
 धयाम्ह (गु) तृष्णा च्च आजु धयाम्ह (गु) अहंकार
 च्चुपि निम्ह मदुगुजुसा संसारय् मेपि सुंनं दइ मखुत, गच्चे
 छनाच्चंम्ह पुरुष न्हय्लं चाःथे चाइगु जुल । थुकी जि
 च्चय्त्तु धयाम्ह तृष्णा च्च आजु धयाम्ह अहंकार

धका गुगु खं धया तयागुखः । थुपि केवल दाजु, किजा, तता,
 केहेपिसं शुद्ध बुद्ध धर्मपाखे ध्यान तया स्वइला धइगु
 आशां सम्म उदाहरण बियागु खः । छायाधाःसा, झीत नये,
 त्वने, पुने, छने जक दयानं मगाःनि ।

अथेया कारणे भगवान् बुद्धं (सर्वोप्रकार जगतो
 हिताय) सकल लोकजनपित हितोपकारया निति ४५ दँ
 तकनं आपालं परिश्रम याना दया, करुणा तया, भिक्षु,
 भिक्षुणी, उपासकोपासिकापित सर्व सम्पूर्ण अलेश, दुवखं
 मुक्त ज्वीगु धर्मोपदेश याना धका धया बिज्यागु खः । थजा
 थजागु अनुत्तरगु बुद्धधर्म प्रचार व स्थीर यायेया निति
 भिक्षुपि मदय्कं नं मगाः । भिक्षुपि जक दयानं मज्जुनि,
 उपासकोपासिकापि झी सकलें मिले जुया तथागतयागु
 शासन (धर्म) उन्नति, बृद्धि व सुरक्षित याना सदा स्थिर
 याना तयेगु स्वया बिज्याये माल – दिइ माल ।

चिरं तिष्ठतु सद्धमो





थुगु सफू अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया आजीवन धर्मानुशासक ‘‘ अरिय धम्म रक्खित नेपाल बुद्ध शासन बंसालंकार सिरि’’ संवमहानायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थवीर या ६० दै बुद्धिया उपलक्षस प्रदान यानागु जुल ।

‘ सव्वदानं धम्म दानं जिनाति ’



— प्रकाशिका परिवार

थाकू:- अरनिका प्रेस, गाबहाल, वनबहाल यल ।